

Ungdomens sociala inställning

av

Agnes Langensköld

»Och den ljusnande framtid är vår...» Ungdomen före världskriget — kanske även strax efter kriget — hade sin blick riktad *framåt*, väntade något, hoppades något, inte bara för sig, utan för *världen*. Nu är det annorlunda. De unga säger: nuet är vårt, ögonblicket. Eller rättare: nuet är *mitt*. Om jag klarar mig igenom det, på något sätt, om jag tar ut allt vad det har att bjuda mig, har jag gjort allt vad på mig ankommer. »Après vous la déluge» är en tanke, som — visserligen omedveten — bildar bakgrunden, mot vilken mycket av de ungas liv utvecklar sig. Jag tror visst det var i något teaterstycke vi såg på vår svenska scen här i Helsingfors för några år sedan, en replik, som fölls av en ung affärskvinna: »Varför skulle jag ta det hela så noga — arbetet, hedern — då någon händelse bortanför Brasilien kan förändra hela läget för oss, göra allting lönlöst?» Denna känsla av maktlöshet, av bundenhet genom världslaget, genom okontrollerbara faktorer som vi äldre blott ryckvis blir medvetna om och häftigt reagera emot, den accepterar ungdomen, den hör till dess livsvillkor. Vi var så bundna, när vi var unga, så maktlösa. Men den ljusnande framtid var vår. »Vad jag är säll! I tusen former dansar det sköna idealet för min syn! Idealet *fanns där*. Fullt upp med ord, som täckte höga och ädla begrepp. Fäderneslandet. Vad betydde inte ordet för vår generation under utvecklingsåren. Lagen. Rätten. Friheten. Hur strålade inte för oss namnen på våra laglighetskämpar, på vår historias stormän och slutligen även på alla frihetskämpar. Och vi visste det: på oss berodde det, om vårt land, om världen skulle bli bättre. Kunde enväldet i Ryssland brytas, kunde folket enas, kunde samhället byggas på rättvisare grund, var lyckan inom räckhåll. Det lönade sig att arbeta, lida, ja dö för dessa ideal. Vi som växte upp under Finlands ofärdssår och gingo igenom Finlands frihetskamp, vi hade politiken i blodet men i stort sett en politik på ideell grund. Detta betyder, att vi trots personlighetskultur, de Nitzscheanska tendenserna i århundradets början, dock i allmänhet var *socialt inställda*. »Ingen lever för sig själv» — det visste vi. Om vi ock ibland stegrade oss mot det alltför starka trycket på vårt individuella lycko- och glädjekrav.

Här finns ingen möjlighet att stanna inför den snabba utveckling mot någonting annat, som ungdomsgenerationerna sedan dess genomgått. Jazzperioden — då en trettifemårig pedagog plötsligt uppskakades av upptäckten, att ordet »ideal» för skolflickorna kunde tillämpas på en filmstjärnas ben och att Franciskus' fattigdomsideal enbart verkade »Fånig». Den följande tiden, då ungdomen gjorde egoismen till sin

lag och tillknäppt och »sig selv nok» gick sin väg förbi de äldre som en underligt asocial falang. De svallvågor från fascismens slipande flod utifrån världen, som nådde vårt land efter 1930, tvang kanske för en tid ungdomen till förnyat politiskt intresse — men knappast till socialt tänkande och kännande. Och när händelserna därute började rulla med allt snabbare, allt väldigare fart, då kom det riktigt i dagen, det, som vi valde som utgångspunkt för vår framställning i dag. Ungdomen, det uppväxande släktet kände sig på gungande grund, fann det fullständigt omöjligt att leva på lång sikt, måste, av ren självbevarelsedrift, koncentrera sig på nuet, på en rätt så begränsad tids- och verksamhetssfär. Att se för långt är förbryllande. En liten, tänkande åttaåring frågade mig nyligen i skolan, där vi talade om Rom på Jesu tid: »Tant, låg Italien dåförtiden i Afrika?» Och en fjortonåring, som skulle räkna upp de germanska folken i nutidens Europa, gissade på »tyskarna, de forna tjeckoslovakerna och de forna österrikarna». Reflexionerna gör sig själva.

Men det är inte bara omflyttningarna på kartan, som ger en förnimmelse av alla gränsers relativitet, utan det är mycket annat av det som sker på politikens område. Hur ofta får vi inte, då vi diskuterar någon åtgärd, som vi efter gammal måttstock finner upprörande rättsvidrig, höra — även av människor som räknas till vår egen generation — det nedslående svaret: Men kanske det är nödvändigt — och för resten får väl var och en göra som han vill. *Rätten* har blivit något flytande, *sanningen* något subjektivt. Ett utslag av denna inställning i det dagliga livet blir att människor allt oftare tycker sig kunna försumma ett avtalat möte, kringgå en förordning, bryta en överenskommelse. Och att människor — unga människor — alltmera sällan känner det som en förolämpning, om man visar dem misstroende, och även alltmera sällan våldsamt reagerar mot något moraliskt orätt, som sker i deras mitt. Om nämligen orätten — orättvisan — inte drabbar mig själv. För är det egentligen så absolut säkert att det där var så orätt? Och är det egentligen lönt att göra så stor affär av det? Och så var det ju för några dagar sedan — snart är det veckor, månader — då är alltsammans glömt. Det hände ju för så länge sen.

Aldrig har det gjorts så mycket för att leda in ungdomen, också kvinnlig ungdom, på de lämpligaste yrkesbanorna genom yrkesrådgivning, intelligensprov, specialexamenring. Och aldrig, tror jag, har unga kvinnor valt sin bana så vårdslöst och lätt. Det fanns en tid, då det avgörande vid valet av bana var en

samvetssak. I vissa fall var det plikten mot far och mor eller yngre syskon, som tvang en in i ett ointressant arbete blott för förtjänstens skull. Och dock för andras skull också. Där den ekonomiska synpunkten inte genom sådana hänsyn blev förhärskande, där var det tjänsten — tjänandet man tänkte på. Det fanns lärarinnor — jag vet det — som reste ut till en skola utom staden för en lön, som understeg järnvägsbiljetten. Och även den, som måste förtjäna frågade inte efter lönevillkoren, det var bara något, som följde med den stora förmånen att få uppfostra och undervisa. Så var det med sjuksköterskan, som skulle tjäna samhället i patienternas person — hålla de sjuka i hand och släta deras kuddar och skriva deras »brev» — med vilket ironiskt tonfall talas det ej nu om detta, som var verkligt allvar då. Och även arbetet på affärsbanan kunde bli någon underbart, den anställde identifierade sig med företaget, gick upp i det. För att blott ta några exempel. Sedan kom — efter kriget — en nyktrare tid: Jag minns hur vi 1919 log åt en ung flicka, som valde en tjänst för att det följde pension med den. Men det blev snart något vanligt, detta. Man räknade ut möjligheterna, förmånerna — och mätte ut plikterna, sina egna men även andras. Och nu — nu är tiden så fruktansvärt kort, nu gäller det att så fort som möjligt få det bästa möjliga för att nu, just nu njuta av livet. Man tvingas av konkurrensen till allt större och noggrannare utbildning, men under den processen skälver den unga människan av otålighet — ty livet måste levas — strax. Skolflickan leker vuxen dam på sitt stamkafé, lärarinnan gör sitt bästa för att i världens ögon blott förbliva kvinna, sjuksköterskan är besvärad av sin uniform och besväras av namnet »syster», om det någon gång brukas. Och familjelivet, såsom ramen kring en social enhet, är för länge sedan sprängt — om ock ej överallt.

Bakom allt detta ligger tanken: världen är nu en gång sådan den är — jag kan inte förändra den. Men mitt enda lilla korta och fattiga liv — min härliga, korta ungdom skall jag göra något av.

Är detta något slags förkastelsedom över ungdomen av i dag? Nej och åter nej — ty på länge har

inte ungdomen varit så sympatisk som just nu. Så öppen, så förtroendefull, så frisk på något sätt. Det jazzglåmiga och tillknäppta skedet är över. Det är åter *unga* människor vi har att göra med. Men där är något hjälplöst över dem. Något famlande och osäkert. Något av resignation inför vissheten, att det är någonstans bakom haven, som deras och deras folks öden avgöras. Och denna hjälplöshet, denna osäkerhet, denna självuppgivelse är farlig. Ty efter den långa tid av trötthet som följt på världskriget kommer helt visst en reaktion — i en del länder har den redan kommit. Tomheten måste fyllas — *vad* skall fylla den? Ensamheten måste hävas — genom *vilken* gemenskap? Familiet, trampet på stället, i nuet, skall förvandlas till en säker vandring mot fasta mål. Vad blir målet, skall tåget bli en massmarsch eller en glad upptäckarfärd? Får utan herde behöver en herde — vem blir han?

Det är en gammal, god sanning, att ett mänskligt samhälle endast kan uppbyggas av riktiga människor. Människor, som är sig själv, utan att vara sig själv nog. Mer än någonsin blir det klart i dag att en människas sociala inställning beror på hennes inställning till religiösa och etiska värden. Det är märkligt, att på så många håll det absurda i att socialt rättfärdighetspatos paras samman med moralisk nihilism just nu påvisas. Endast för människor, som tror att »evigt oföränderligt det rätta är» blir ett arbete på lång sikt möjligt under en tid, då allt synes kastat i stöpsleven. Den kristne ser en underpant på »det rättas» verklighet och orubblighet i det faktum, att »Jesus Kristus är densamme i går, i dag, så ock i evighet». Och vi tycker oss se linjerna klarna på mer än ett håll. Kan vi få ungdomen att se en framtid *trots allt*, en seger *trots allt*, kan vi ge den en norm och ett mål, som håller i god som i ond tid, i liv som i död, då är »den ljusnande» framtid åter en verklighet för den. Kan vi inte ge dem detta, tror jag inte att vi med de bästa rådgivningsbyråer och yrkeskurser i världen kan göra dem till sociala nybyggare av gedigen halt. Och till lyckliga människor, vilket vi så innerligt gärna unnade dem.